

بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر محمد حسین دیانی^۱

وجیهه حاجی محمدی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف نشان دادن توان عملی پایگاه مقاله‌های تمام متن فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در تکمیل مجموعه مقاله‌های فارسی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی، انجام گرفته است. جامعه مورد مطالعه، مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی موجود در دانشگاه فردوسی و مجموعه ادواریهای الکترونیکی علمی - پژوهشی فارسی پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است که بین سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ و در چهار حوزه موضوعی علوم، علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی، بررسی شده است. روش پژوهش، پیمایشی و از نوع کاربردی است. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد: ۱. از جمع کل ۲۰۶ عنوان مجله مصوب وزارت علوم، پایگاه مرکز منطقه‌ای ۱۴۲ عنوان را داراست که ۶۳/۱۵٪ در حوزه علوم، ۶۶/۶۶٪ در حوزه علوم انسانی، ۵۴/۲۸٪ در حوزه فنی و مهندسی و ۸۷/۸۰٪ در حوزه کشاورزی است. در نتیجه، می‌توان از پایگاه مقاله‌های تمام متن فارسی مرکز منطقه‌ای به عنوان مکمل یا جایگزین مجله‌های چاپی فارسی دانشگاه فردوسی استفاده کرد. ۲. از جمع کل ۲۰۶ عنوان مجله مصوب وزارت علوم، دانشگاه فردوسی ۱۲۵ عنوان مجله را داراست که ۵۷/۸۹٪ در حوزه علوم، ۶۳/۹۳٪ در حوزه علوم انسانی،

---

۱. استاد گروه کتابداری دانشگاه فردوسی مشهد daneshvarz85@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی.

۳۷/۱۴٪ در حوزه فنی و مهندسی و ۷۳/۱۷٪ در حوزه کشاورزی است. در نتیجه، سابقه‌ای کامل از مجله‌های فارسی علمی - پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی وجود ندارد. ۳. از بین ۱۲ کتابخانه مورد بررسی در دانشگاه فردوسی، ۵۰٪ از کاردکس و ۴۱/۶٪ از فهرست الفبایی برای تعیین موجودی و شماره‌های مجله‌ها استفاده می‌کردند، در حالی که ۸/۳٪ از هیچ‌گونه ابزاری استفاده نمی‌کردند. ۴. از بین ۱۲ کتابخانه دانشگاه فردوسی، تنها ۲ کتابخانه از رونوشت فهرست مندرجات مجله‌ها و فهرست الکترونیکی مقاله‌ها، برای دسترسی به محتوای موضوعی مجله‌ها استفاده می‌کردند. ۵. موفقیت بازیابی مقاله‌ها در پایگاه مرکز منطقه‌ای، از دانشگاه فردوسی بیشتر است. ۶. سرعت بازیابی مقاله‌ها در پایگاه مرکز منطقه‌ای، از دانشگاه فردوسی بیشتر است. ۷. مجموعه مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با پایگاه مرکز منطقه‌ای جامعیت کمتری دارد. بنابراین، فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. ۸. دانشگاه فردوسی مشهد به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر، از مجموعه الکترونیکی مرکز منطقه‌ای بی‌نیاز نیست.

کلیدواژه‌ها: پایگاه اطلاعات، مقاله‌های تمام متن، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، مجله‌های علمی - پژوهشی، مجله‌های الکترونیکی، مجله‌های چاپی، مجله‌های فارسی.

مقدمه

یکی از فعالیتهای عمده کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، مجموعه‌سازی منابع است. مهم‌ترین نوع منابع مورد توجه در مجموعه‌سازی، کتاب، مجله و پیاوندهاست. دشواری مجموعه‌سازی مجله‌های چاپی، فراهم‌آوری، نمایه‌سازی و ذخیره‌سازی است. با قدرت‌یابی فناوری اطلاعات و بحث مجله‌های الکترونیکی، حوزه جدیدی در مباحث مجموعه‌سازی مجله‌ها مطرح شد، زیرا تنوع جدیدی در روشهای تولید، ذخیره و دستیابی به مجله‌ها به وجود آمد. این امکان وجود دارد که مجله از ابتدا به صورت الکترونیکی منتشر و همزمان به صورت الکترونیکی و چاپی عرضه گردد و یا این که پس از نشر چاپی به الکترونیکی تبدیل شود. شرایط متفاوتی که هر یک از این حالتها پیش روی کتابخانه‌ها قرار داده است، حوزه‌های مطالعه جدیدی را نیز مطرح می‌کند. مجله‌های چاپی محسنات خاص خود - از جمله مالکیت - را به همراه دارد، اما مجله‌های الکترونیکی نیز با وجود این که ممکن است تنها در دسترس باشند و نه در مالکیت، ویژگیهای مثبت بسیاری دارند که مهم‌ترین

آنها دستیابی آسان‌تر به متن مقاله‌ها از طریق انواع نمایه است. بدیهی است، هر نوع از انواع دسترسی به مجله‌ها، تعهدات مالی خاص خود را دارد و این مورد می‌تواند در تصمیم‌گیریها، تأثیر تعیین‌کننده داشته باشد.

بیان مسئله

کتابخانه‌ها برای دسترسی آسان کاربران به منابع اطلاعاتی موجود در مجله‌های علمی، هزینه‌های هنگفتی را متحمل می‌شوند و به شکل جدی در جستجوی جایگزین‌هایی برای این نوع منابع هستند. بسیاری از کتابخانه‌های دنیا به دلیل مشکلات مالی، ظهور فناوری جدید، و انتخاب سیاست تازه دسترسی به منابع اطلاعاتی، اشتراک پاره‌ای از مجله‌های چاپی خود را قطع کرده و به جای آن از مجله‌های الکترونیک استفاده می‌کنند. رشد تصاعدی و اهمیت حیاتی اطلاعات، لزوم صرفه‌جویی در هزینه و وقت جستجوکنندگان و از طرفی ناکارآمدی شیوه‌های دستی بازیابی اطلاعات، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را بر آن داشته برای دسترسی به اطلاعات، سریع‌تر به سمت مکانیزه شدن روشهای بازیابی حرکت کنند تا جایی که استفاده‌کنندگان عملاً نیازی به مراجعه به کتابخانه یا مرکز اطلاع‌رسانی نداشته و مدارک گزیده و پالایش یافته خود را به صورت خودکار و از طریق اتصال رایانه شخصی‌شان به شبکه‌های اطلاعاتی، دریافت نمایند.

با ورود و ظهور فناوری به کتابخانه، کارکردهای متفاوت آن به مرور زمان تحت تأثیر قرار گرفته است. در این میان، در روند مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها نیز تغییراتی حاصل شده است. منابعی که تا چندی پیش تنها به صورت چاپی در دسترسی بود، امروز به صورت دسترسی پیوسته، ناپیوسته و ... عرضه می‌شود. به عنوان مثال، با اشتراک برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی، می‌توان به اطلاعات کتابشناختی، چکیده و در برخی موارد به متن کامل بسیاری از مقاله‌های علمی منتشر

شده دسترسی داشت. در نتیجه، بسیاری از کتابخانه‌های کشور بویژه کتابخانه‌های دانشگاهی، برخی از این پایگاه‌ها را مشترک هستند که دانشگاه فردوسی نیز از آن جمله است. اما در حال حاضر، بسیاری از پایگاه‌های اطلاعاتی که دانشگاه فردوسی مشهد به آنها دسترسی دارد، پایگاه‌های منابع غیرفارسی هستند و در این میان جای خالی پایگاه‌های مجله‌های فارسی، به چشم می‌خورد.

یکی از پایگاه‌های مجله‌ها که می‌تواند مورد توجه دانشگاه فردوسی باشد، پایگاه تمام متن مقاله‌های فارسی در سایت مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز^۱ (کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی سابق) است. این پایگاه افزون بر تهیه مواد چاپی، در جهت فراهم‌آوری منابع الکترونیکی برای کاربران، سرمایه‌گذاری بسیاری کرده است (۴).

این مرکز در سال ۱۳۷۰ با هدف عمده زیر راه‌اندازی شد:

۱. امکان دستیابی به تمامی مقاله‌های نشریه‌های چاپ شده در ایران به صورت متن کامل در اینترنت.
  ۲. رفع مشکل دستیابی به شماره‌های گذشته که ممکن است برخی از کتابخانه‌ها فاقد این نوع مجله‌ها باشند.
  ۳. برطرف شدن مسئله تهیه و خرید و صحافی نشریه که ممکن است برای بسیاری از کتابخانه‌ها در داخل و خارج از کشور، دشوار باشد (۹).
- با توجه به راه‌اندازی چنین پایگاهی در این مرکز و نیز نیاز روز افزون جامعه اطلاعاتی دانشگاهی به دسترسی به مجله‌ها و محدودیت‌های مالی و انسانی که کتابخانه‌های دانشگاهی در زمینه مجموعه‌سازی مجله‌های چاپی برای تهیه، پیگیری و سازماندهی آنها دارند، این پژوهش بر آن است تا نشان دهد مجموعه مجله‌های گردآوری شده و سازماندهی شده در پایگاه مجله‌های تمام متن فارسی مرکز

منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با هدفهایی که برای آن تعیین شده و بر اساس عملکردی که تا کنون داشته، توانسته است ضمن دستیابی به سطحی از هدفهای خود، منبعی مکمل یا جایگزین برای مجموعه مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد - بویژه به آن دلیل که برای مقاله‌های موجود در دانشگاه فردوسی نمایه موضوعی تهیه نمی‌شود - باشد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

تشخیص این که وضعیت موجودی و دسترسی به مجله‌های فارسی در دانشگاه فردوسی چگونه است و بر این اساس، ارائه راهکارهایی برای تغییر خط مشی مجموعه‌سازی مجله‌های چاپی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، نشان دادن توان عملی پایگاه مقاله‌های تمام متن فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز در تکمیل مجموعه مقاله‌های فارسی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی، هم به لحاظ خود مجموعه و هم به لحاظ توانایی بازیابی موضوعی مقاله‌هاست. این هر دو می‌تواند انگیزه‌ای قوی برای تغییر سیاستهای مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها در جهت مجموعه‌سازی بهتر و صرفه‌جویی هزینه‌ها باشد.

سؤالات اصلی پژوهش

۱. آیا پایگاه مقاله‌های تمام متن مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری پوشش لازم را دارد تا بتوان از آن به عنوان جایگزین یا مکملی برای مجله‌های چاپی فارسی سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد استفاده کرد؟

۲. آیا سابقه‌ای کامل از مجله‌های فارسی علمی - پژوهشی مرتبط با رشته‌های آموزشی موجود در سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد وجود دارد که این دانشگاه را به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز بی‌نیاز سازد؟

۳. چه ابزارهایی برای جستجو و دسترسی به محتوای موضوعی، موجودی و شماره‌های مجله‌های چاپی در سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ در دانشگاه فردوسی وجود دارد؟

۴. توانایی بازیابی این ابزارها در مقایسه با ابزارهای الکترونیکی موجود در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری از طریق جستجو برای نمونه‌ای از مقاله‌ها که تصادفی برگزیده شده‌اند، تا چه حد است؟

فرضیه پژوهش

مجموعه مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با مجموعه مجله‌های موجود در پایگاه مجله‌های تمام متن مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز، پوشش کمتر و موجودی کمتری دارد.

پیشینه پژوهش

در تعدادی از پژوهشهایی که در ایران انجام شده، دیدگاه‌های کاربران مختلف در زمینه استفاده از مجله‌های الکترونیکی، بررسی گردیده است. «شهرزادی» (۱۳۸۵) معتقد است نشریه‌های الکترونیکی در سالهای اخیر به مرور جای خود را در کتابخانه‌های دانشگاهی باز کرده و بخشی از بودجه دانشگاه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. مقایسه‌های کلی میان هزینه‌ها و تعداد مجله‌ها نیز مقرون به صرفه بودن

هزینه‌های صرف شده برای اشتراک مجله‌های الکترونیکی را نسبت به مجله‌های چاپی نشان می‌دهد. لیکن، اهمیت این مزیت عمده، در جایگاه استفاده و کاربرد آن نمود واقعی پیدا می‌کند. اگر در مرحله اول، انتخاب صحیحی توسط کتابداران مسئول بخش سفارشها صورت گیرد و پس از آن برای افزایش میزان استفاده از مجله‌ها تلاش شود، می‌توان ادعا کرد هزینه پرداختی، هر چند زیاد، سودمندی لازم را داشته و مجله مقرون به صرفه بوده است.

«خادمیان» (۱۳۸۰) در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود، احتمال جایگزینی ادواریهای چاپی با ادواریهای الکترونیکی را بررسی نمود. نتایج به دست آمده از پژوهش وی نشان داد بهتر است در خط مشی تهیه ادواریهای لاتین چاپی در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد، در ارتباط با مجله‌های غیرهسته یا اصلی رشته‌های مختلف و تهیه این مجله‌ها به صورت تمام الکترونیکی، بازنگری شود. اما تهیه هر دو نوع اطلاعاتی، یعنی مجله‌های چاپی و الکترونیکی همچنان ضرورت دارد، زیرا تنها به دلیل در دسترس بودن مجله‌های لاتین چاپی به صورت تمام متن نمی‌توان از توجه لازم برای جایگزینی آنها برخوردار بود. وی اظهار می‌دارد که نمی‌توان به طور قاطع توصیه کرد اشتراک مجله‌های چاپی لغو و استفاده از نسخه الکترونیکی متن آنها جایگزین شود. به نظر او، مجله‌های تمام متن الکترونیکی نمی‌توانند جایگزین مطلوبی برای مجله‌های چاپی فرض شوند، اما می‌توانند به عنوان تأمین کننده بخشی از مجله‌های مورد نیاز رشته‌های مختلف (بوئژه مجله‌های غیرهسته یا اصلی هر رشته) و به عبارتی دیگر، تکمیل کننده مجموعه مجله‌های لاتین، مورد نیاز تلقی شوند.

«شهبازی» (۱۳۸۳) هم دیدگاه کتابداران و هم دیدگاه مراجعه کنندگان کتابخانه را در زمینه استفاده از مجله‌های الکترونیکی غیررایگان، بررسی کرده است.

وی در پژوهش خود با عنوان « بررسی دیدگاه جامعه علمی در خصوص ایجاد مجلات الکترونیکی» میزان تقاضاهای موجود برای استفاده از مجله‌های الکترونیکی را، از دیدگاه جامعه علمی بررسی و مزایا و معایب ایجاد مجله‌های الکترونیکی و میزان استقبال از این نوع منابع را بیان کرد. یافته‌های وی نشان داد به طور کلی، ۶۲/۵٪ کاربران، استفاده از مجله‌های الکترونیکی را به مجله‌های چاپی ترجیح می‌دهند. همچنین، در تحلیلی دیگر، مشخص شد ۵۰٪ کتابداران مدعی بوده‌اند در طول هفته، برای استفاده از مجله‌های الکترونیکی متقاضی وجود داشته است. وی عمده‌ترین مشکل در استفاده از مجله‌های چاپی در کتابخانه‌ها را حجم زیاد مجله‌های چاپی و کمبود فضای اختصاص داده شده به این منابع و نیز هزینه نگهداری آنها دانسته است.

میزان استفاده بالا از مجله‌های الکترونیکی، در تحقیق «شایگان‌نیا» (۱۳۸۳) نیز آشکار گردید. در این پژوهش، میزان گرایش اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در استفاده از مجله‌های چاپی و الکترونیکی و عوامل مؤثر بر آن در سال ۱۳۸۳ - ۱۳۸۲ بررسی شد. یافته‌ها بیانگر این بود که اغلب استفاده کنندگان، (حدود ۷۷٪) از شکل الکترونیکی مجله‌ها و درصد اندکی (حدود ۲۲٪) از مجله‌های چاپی استفاده کرده‌اند. از نظر ایشان، دسترسی آسان به شماره‌های مجله‌ها، سرعت و سهولت در بازیابی اطلاعات، حجم اطلاعات بازیابی شده، وابستگی نداشتن به مکان و زمان خاص، ایجاد انگیزش در مطالعه بیشتر و استفاده از خدمات جانبی، عوامل مؤثر در استفاده از مجله‌های الکترونیکی به شمار می‌روند.

«عبداللہی» (۱۳۸۴) نیز در پایان‌نامه خود، دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز را به تفکیک گروه‌ها درباره اهمیت و میزان استفاده از

مجله‌های علمی موجود، تکمیل این مجله‌ها و جایگزینی مجله‌های چاپی با شکل الکترونیکی آن، بررسی کرد. نتایج پژوهش نشان داد ۴۰٪ اعضای هیئت علمی، نقش مجله‌های علمی چاپی و الکترونیکی را در ارتقای سطح علمی خود زیاد دانسته‌اند، اگر چه اکثریت آنها مطابقت این دسته از منابع اطلاعاتی را با نیازهای اطلاعاتی خود «کم» ارزیابی کرده‌اند. اکثر پاسخگویان، میزان موافقت خود را با افزایش اشتراک مجله‌های علمی الکترونیکی همراه با توقف اشتراک مجله‌های علمی چاپی «متوسط» گزارش کرده‌اند. ۴۲/۸٪ پاسخگویان، نقش مجله‌های علمی الکترونیکی را در ارتقای سطح علمی «زیاد» و تنها ۵/۹٪ «کم» گزارش کرده‌اند. همچنین ۴۲/۸٪ پاسخگویان، میزان اهمیت مجله‌های الکترونیکی را «بسیار زیاد» و تنها ۲/۱٪ نظرشان در مورد میزان اهمیت مجله‌های الکترونیکی «کم» بود.

سنجش امکانات موجود در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز، اعم از منابع اطلاعاتی، برنامه نرم‌افزاری مناسب جهت ارائه خدمات، «اشاعه اطلاعات گزینشی» از طریق پست الکترونیکی به اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز، در پژوهش «مهراد و نعمت‌اللهی» (۱۳۸۵) مورد توجه قرار گرفت. جامعه پژوهش عبارت بود از تمامی منابع چاپی و غیرچاپی کتابخانه منطقه‌ای و اعضای شاغل هیئت علمی دانشگاه شیراز در مرتبه‌های علمی استادی، دانشیاری و استادیاری، جامعه پژوهش این تحقیق بود. یافته‌های این تحقیق نشان داد کل منابع فارسی و لاتین موجود در مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری شیراز از طریق صفحه‌خانگی قابل جستجو و بازیابی است.

«شهرزادی» (۱۳۸۵) ۵ پایگاه اطلاعاتی لاتین در ۱۵ دانشگاه دولتی تهران را بررسی و میانگین هزینه هر بار استفاده از مجموعه‌های این ۵ پایگاه را با نمونه‌های چاپی آنها مقایسه کرد. نتایج حاکی از آن بود که در سال ۲۰۰۳ در مجموع، در

دانشگاه‌های مورد مطالعه، ۵۲،۱۱۱،۶۳۰ دلار صرف اشتراک ۶۲۳۴ عنوان مجله چاپی و در حدود ۷۰۲،۸۴۰ دلار صرف اشتراک ۶۸۳۳۰ عنوان مجله الکترونیکی شده است. میانگین هزینه تمام شده برای هر عنوان مجله الکترونیکی حدود ۱۰۲۸ دلار و برای مجله‌های چاپی ۸۳۶ دلار بوده است. و حداقل، حداکثر و میانگین بودجه اشتراک نشریه‌های چاپی ۸۵/۳۰ و ۶۴/۷۵٪؛ و حداقل، حداکثر و میانگین بودجه اشتراک نشریه‌های الکترونیکی ۴۰/۱۵ و ۲۵/۹۲٪ از کل بودجه نشریه‌های دانشگاه‌ها بوده است. بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که مجله‌های الکترونیکی، با تعداد زیاد عنوانهای خود، بخش کوچکی از بودجه کتابخانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

در خارج نیز در «وودوارد»^۱ (۱۹۹۷) پژوهشی درباره واکنش کاربران دانشگاهی در استفاده از مجله‌های الکترونیکی رایگان و غیررایگان انجام داد. از ۷۵ دانشجوی کارشناسی ارشد مورد بررسی در این پژوهش، ۶۰٪ به دلیل ناآشنایی، توجه چندانی به مجله‌های الکترونیکی نشان نمی‌دادند. ۴۰٪ معتقد بودند مقاله‌های موجود در مجله‌های الکترونیکی رایگان، کیفیتی نازل‌تر از مجله‌های الکترونیکی اشتراکی غیررایگان دارند.

«لیو»^۲ (۲۰۰۰) به بررسی نظرهای دانشجویان دانشگاه فنی نایانگ سنگاپور در مورد آینده مجله‌های الکترونیکی و میزان استفاده از این منابع پرداخت. یافته‌ها نشان داد ۷۳/۵٪ پاسخگویان، مجله‌های الکترونیکی را بر مجله‌های چاپی ترجیح می‌دهند. «اسلاتر»^۳ (۲۰۰۱) رفتار پژوهشگران در دانشگاه استنفورد در زمینه استفاده از مجله‌های چاپی و الکترونیکی را بررسی نمود. دسترسی نداشتن به شماره‌های پیشین

1. Woodward.

2. Liew.

3. Slaughter.

مجله‌های الکترونیکی مشکلی بود، که پژوهشگران به آن اشاره کرده بودند. این پژوهشگران از طرفی برای مجله‌های الکترونیکی مزایایی نیز قایل بودند که از جمله آنها می‌توان به بازایی سریع مقاله‌ها، صرفه جویی در زمان برای کسب اطلاعات، وجود پست الکترونیکی برای ارتباط با مجله یا نویسندگان مقاله‌ها و فرایوند مقاله‌ها به مقاله‌های استناد شده، اشاره کرد.

«کورت لاینن»^۱ (۲۰۰۴) در پژوهش خود نتیجه گرفت استفاده از مجله‌های الکترونیکی، رو به افزایش است. وی معتقد است هزینه انتشار مجله‌های الکترونیکی بسیار کمتر از مجله‌های چاپی و فرایند انتشارات آنها سریع تر است.

«بلیک»^۲ در سال ۲۰۰۶ به بررسی رضایت کاربران از پایگاه اطلاعاتی Science Direct در مقایسه با مجله‌های چاپی پرداخت. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد کاربران (شامل کارمندان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی) ترجیح می‌دهند به جای گشت و گذار در مجله‌های چاپی، از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن استفاده کنند، زیرا پایگاه دامنه وسیعی از موضوعات را شامل می‌شود و نسبت به مجله‌های چاپی دارای قابلیت جستجو می‌باشند. برخلاف آن، کاربران از دسترسی به منابعی که در سایر کتابخانه‌های دانشگاه می‌باشد و همچنین تهیه رونوشت از این مجله‌ها، احساس نارضایتی دارند.

مرور پژوهشها به شرحی که در بالا انجام شد، نشان می‌دهد مجله‌های الکترونیکی در هر یک از شکلهای سه گانه آن، با استقبال روزافزون روبروست. این استقبال هم از سوی کتابداران و هم از سوی استفاده کنندگان، قابل مشاهده و ردیابی است. دلایلی که برای این امر بر شمرده می‌شود زیاد است و در هر یک از پژوهشهایی که در بالا به آن اشاره شد، یکی یا بیشتر از یک دلیل برای استفاده از

---

1. Kortelainen.
2. Blick.

مقاله‌های مجله‌های الکترونیکی عنوان شده است. برخی عیوب نیز برای این شیوه دسترسی عنوان شده است، از جمله این که ممکن است این مجله‌ها کیفیت لازم را نداشته باشند. این موردی است که درباره مقاله‌های تمام متن مرکز اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز صادق نیست، زیرا این مرکز به دلیل حمایت‌های مالی و مسئولیت رسمی که دولت برای آن تعریف کرده است، ظرفیتهای بسیاری را برای تداوم کار با کیفیت داراست.

روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر، به روش پیمایشی و از نوع کاربردی است. مشاهده و بررسی اولیه، در دو بخش انجام شد که عبارتند از: - بررسی و تعیین موجودی ادواریهای علمی - پژوهشی فارسی چاپی در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد، بین سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۲. - بررسی و تعیین ادواریهای علمی - پژوهشی فارسی الکترونیکی دسترس‌پذیر در پایگاه مقاله‌های اطلاعاتی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.

جامعه آماری

جامعه آماری مورد پژوهش، ۲۰۶ عنوان مجله علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. متون تعداد این مجله‌ها محدود است، نمونه‌گیری انجام نشد و کل جامعه مذکور بررسی گردید. از آنجا که کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد فاقد مجله‌های علمی - پژوهشی در حوزه پزشکی می‌باشند، از فهرست مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استفاده گردید که تنها در چهار حوزه موضوعی علوم انسانی، علوم، فنی و مهندسی و کشاورزی بود.

همچنین، جامعه آماری این پژوهش شامل موجودی مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی چاپی کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه فردوسی مشهد (علوم تربیتی، ادبیات، کشاورزی، منابع طبیعی، علوم پایه، علوم اداری، تربیت بدنی، علوم ریاضی، علوم پایه، دامپزشکی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد) در سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۲ و همچنین مجموعه ادواریهای الکترونیکی علمی - پژوهشی فارسی دسترس پذیر در پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است.

پاسخ به سؤالهای پژوهش

برای پاسخ به سؤال اول پژوهش، ابتدا تعداد مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در چهار حوزه موضوعی علوم، علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی بررسی شد. سپس تعداد مجله‌های علمی - پژوهشی پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در چهار حوزه موضوعی مذکور مقایسه گردید که نتایج آن در جدول زیر قابل مشاهده است:

جدول ۱. مقایسه تعداد مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

حوزه موضوعی	تعداد عنوانهای مصوب	تعداد عنوانهای پایگاه	موجودی پایگاه (درصد)	کسریهای پایگاه (درصد)
علوم	۱۹	۱۲	۶۳/۱۵	۳۶/۸۵
علوم انسانی	۱۱۱	۷۴	۶۶/۶۶	۳۳/۳۴
فنی و مهندسی	۳۵	۱۹	۵۴/۲۸	۴۵/۷۲
کشاورزی	۴۱	۳۶	۸۷/۸۰	۱۲/۲
جمع کل	۲۰۶	۱۴۲	۶۸/۹۳	۳۱/۰۷

از این‌رو، در پاسخ به سؤال پژوهش می‌توان گفت، از پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری می‌توان با درصدهای به دست آمده از جدول ۱ در

حوزه کشاورزی، علوم، علوم انسانی، فنی و مهندسی به عنوان مکمل یا جایگزین برای مجله‌های چاپی فارسی سالهای ۱۳۸۲ - ۱۳۸۶ دانشگاه فردوسی مشهد استفاده کرد.

این قابلیت به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارت است از: حوزه کشاورزی، حوزه علوم انسانی، حوزه علوم و سرانجام حوزه فنی و مهندسی. برای پاسخگویی به سؤال دوم، تنها سابقه کامل مجله‌ها از نظر تعداد عنوانها بررسی شده است و بررسی دقیق‌تر در مورد شماره‌های موجود هر مجله، در ادامه و در پاسخ به فرضیه پژوهش، ارائه شده است.

برای پاسخ به این سؤال، عنوانهای مجله‌های علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد بین سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ بررسی شد، که نتایج آنها به تفکیک هر دانشکده عبارت است از:

جدول ۲. تعداد عنوانهای مجله‌های علمی - پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد به تفکیک هر دانشکده

تعداد عنوانها	کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی
۳۴	ادبیات
۱۲	الهیات
۲	تربیت بدنی
۵	دامپزشکی
۱۲	علوم اداری
۲۲	علوم پایه
۱۰	علوم تربیتی
۲	علوم ریاضی
۹	فنی و مهندسی
۱۰	کشاورزی
۴	منابع طبیعی
۳	کتابخانه مرکزی
تعداد کل: ۱۲۵ عنوان	

لازم به ذکر است، موجودی مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی هر کتابخانه از نظر عنوان در بسیاری موارد مشابه با سایر کتابخانه‌ها بود و عنوانهای تکراری زیادی در بین کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد وجود داشت. به همین منظور ابتدا فهرستی الفبایی از مجله‌های دانشکده‌های دانشگاه فردوسی مشهد تهیه شد و عنوانهایی که برای اولین بار در هر دانشکده بود، منظور و در صورت تکرار در دانشکده‌های بعد حذف گردید که تعداد کل عنوانهای مجله‌ها با حذف عنوانهای تکراری، ۱۲۵ عنوان مجله شد.

در مرحله بعد، تعداد مجله‌های علمی - پژوهشی دانشگاه فردوسی در چهار حوزه موضوعی مذکور در مقایسه با عنوانهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بررسی شد که نتایج آن در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۳. مقایسه تعداد مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با دانشگاه فردوسی

حوزه موضوعی	تعداد عنوانهای مصوب	تعداد عنوانهای دانشگاه	درصد عنوانهای دانشگاه	درصد کسریهای عنوانهای دانشگاه
علوم	۱۹	۱۱	۵۷/۸۹	۴۲/۱۱
علوم انسانی	۱۱۱	۷۱	۶۳/۹۶	۳۶/۰۴
فنی و مهندسی	۳۵	۱۳	۳۷/۱۴	۶۲/۸۶
کشاورزی	۴۱	۳۰	۷۳/۱۷	۲۶/۸۳
جمع کل	۲۰۶	۱۲۵	۶۰/۶۷	۳۹/۳۳

از این رو، در پاسخ به سؤال ۲ پژوهش باید گفت، سابقه‌ای کامل از مجله‌های فارسی علمی - پژوهشی مرتبط با رشته‌ها در سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد وجود ندارد؛ لذا این دانشگاه به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز بی نیاز نیست.

برای پاسخگویی به سؤال سوم پژوهش و به منظور بررسی نوع ابزار مورد استفاده جهت دسترسی به موجودیها و شماره‌های مجله‌های علمی - پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد در طی پنج سال، جدولی طراحی گردید که در آن نوع ابزار مورد استفاده دانشگاه فردوسی را بر حسب درصد، به صورت زیر بیان نمود:

جدول ۴. نوع ابزار مورد استفاده در دانشگاه فردوسی بر اساس درصد

نوع ابزار مورد استفاده	تعداد کتابخانه	درصد
کاردکس	۶	۵۰٪
فهرست الفبایی	۵	۴۱/۶٪
هیچ کدام	۱	۸/۳٪

همان‌طور که در جدول ۴ قابل مشاهده است، نوع ابزار مورد استفاده برای تعیین موجودیها و شماره‌های مجله‌های چاپی در دانشگاه فردوسی، تنها دو ابزار کاردکس و فهرست الفبایی است.

از بین ۱۲ کتابخانه مورد بررسی در دانشگاه فردوسی، ۶ کتابخانه (۵۰٪) از کاردکس و ۵ کتابخانه (۴۱/۶٪) از فهرست الفبایی استفاده می‌کردند. همچنین در ۱ مورد (۸/۳٪) از هیچ ابزاری برای تعیین موجودیها و شماره‌های مجله‌ها استفاده نمی‌کردند.

به منظور آگاهی از چگونگی دسترسی به محتوای موضوعی مجله‌ها، ۱۲ کتابخانه دانشگاه فردوسی بررسی گردید. به جز دو مورد، کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد از هیچ‌گونه ابزاری برای دسترسی به محتوای موضوعی مجله‌ها استفاده نمی‌کردند. در صورت نیاز، کتابخانه‌ها با ارجاع دانشجویان به کتابخانه مرکزی، امیدوار بودند با استفاده از نرم افزار **نمایه**، نیازهای اطلاعاتی آنها برطرف شود. تنها در کتابخانه دانشکده علوم تربیتی از رونوشت فهرست مندرجات مجله‌ها

استفاده می‌شود. آشکار است که با استفاده از این روش، وقت زیادی برای بررسی فهرست تک تک شماره‌های مجله‌ها، باید صرف شود. در کتابخانه دانشکده الهیات نیز مقاله‌های مجله‌ها، همراه با مشخصات کامل آنها در نرم‌افزار Excel درج گردیده بود که از لحاظ قابلیت جستجو از نظام دستی کارآمدتر است. شایان ذکر است، این اقدام تنها در مورد مجله‌هایی که تا پایان سال ۱۳۸۶ به کتابخانه رسیده‌اند، انجام و در مورد مجله‌های ۱۳۸۷ به بعد، این اقدام متوقف شده است.

انتظار می‌رود با در دست داشتن هر کدام از عوامل زیر، بتوان به مقاله مورد نظر دست یافت: پدیدآور، موضوع یا عنوان اثر. اما با توجه به نتایج به دست آمده از سؤال پژوهش ۲ و در پاسخ به سؤال ۴ پژوهش، باید گفت ابزاری مناسب برای جستجوی موضوعی یا جستجو از طریق نام پدیدآور در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی وجود ندارد. این در حالی است که در مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری، از نقاط دسترسی گوناگونی (پدیدآور، عنوان، موضوع، سال انتشار و ISSN) می‌توان برای جستجوی مقاله‌ها استفاده کرد.

برای پاسخگویی به این سؤال، از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد؛ بدین صورت که از بین مجله‌های مشترک در پایگاه مرکز منطقه‌ای و دانشگاه فردوسی و با در نظر گرفتن نسبت فراوانی هر کدام از مجله‌ها در ۴ حوزه موضوعی، نمونه‌گیری تصادفی انجام و سپس از بین مجله‌های انتخاب شده در هر حوزه، ۳۰ شماره و از بین شماره‌ها، ۳۰ مقاله به صورت تصادفی انتخاب گردید.

جدول ۵. تعداد نمونه در هر حوزه

تعداد نمونه	حوزه موضوعی
۳	علوم
۱۷	علوم انسانی
۳	فنی و مهندسی
۷	کشاورزی

پس از انتخاب مقاله‌ها، بازیابی آنها با توجه به ابزارهای جستجوی موجود در پایگاه و دانشگاه (کاردکس، فهرست الفبایی) انجام و زمان صرف شده برای بازیابی هر کدام از مقاله‌ها ثبت گردید که در جدول ۶ قابل مشاهده است. مشاهده می‌شود که تفاوت در موفقیت و کوتاهی زمان موفقیت در مرکز اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز، مناسب‌تر است.

جدول ۶. مقایسه بازیابی مقاله‌ها بین کتابخانه‌های دانشگاه و پایگاه مقاله‌های مرکز منطقه‌ای

میانگین زمان صرف شده (ثانیه)	نتیجه (تعداد) بازیابی		تعداد مقاله‌های مورد جستجو	مکان جستجو
	موفقیت	عدم موفقیت		
۴۳۶/۷۶	۶ (٪۲۰)	۲۴ (٪۸۰)	۳۰	دانشگاه فردوسی
۹/۸۳	۲ (٪۶/۶۶)	۲۸ (٪۹۳/۳۳)	۳۰	پایگاه

یکی دیگر از ابزارهایی که در دانشگاه فردوسی مورد استفاده قرار می‌گیرد، نمایه الکترونیکی مقاله‌های مجله‌هاست که توسط هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، تهیه شده است. این ابزار تنها ابزار موجود در دانشگاه فردوسی و شاید تنها ابزار مکملی می‌باشد که توانایی جستجوی موضوعی مقاله‌های فارسی را داراست. بدین منظور، مجله‌های علمی - پژوهشی موجود در نمایه، در چهار حوزه موضوعی بررسی گردید که نتایج آن در جدول ۷ قابل مشاهده است:

جدول ۷. مقایسه تعداد عناوین و شماره‌های مجله‌های علمی - پژوهشی نمایه با تعداد عناوین مصوب

حوزه موضوعی	تعداد عناوین مصوب	تعداد شماره‌های مصوب	تعداد عناوین (نمایه درصد)	تعداد شماره‌های (نمایه درصد)
علوم	۱۹	۲۰۳	۲ (٪۱۰/۵۲)	۴ (٪۱/۹۷)
علوم انسانی	۱۱۱	۱۳۰۷	۳۲ (٪۲۸/۸۲)	۲۶۹ (٪۲۰/۵۸)
فنی و مهندسی	۳۵	۳۱۱	۷ (٪۲۰)	۶۶ (٪۲۱/۲۲)
کشاورزی	۴۱	۵۶۹	۱۰ (٪۲۹/۳۴)	۳۲ (٪۵/۶۲)
جمع کل	۲۰۶	۲۳۹۰	۵ (٪۲۴/۷۵)	۳۷۱ (٪۱۵/۵۲)

بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی ... / ۲۳۵

همان‌طور که از جدول ۷ بر می‌آید، مجله الکترونیکی نمایه هم از نظر تعداد عنوانها و هم از جهت تعداد شماره‌های مجله‌ها، از کمبود چشمگیری برخوردار است.

به منظور بررسی بیشتر و توانایی بازیابی این ابزار، مقاله‌های نمونه در جدول ۸ با استفاده از نمایه نیز مورد جستجو قرار گرفت که نتیجه آن در جدول ۸ قابل مشاهده است:

جدول ۸. نتایج بازیابی مقاله‌ها در مجله الکترونیکی نمایه

میانگین زمان صرف شده (ثانیه)	نتیجه (تعداد) بازیابی		تعداد مقاله‌های مورد جستجو
	عدم موفقیت	موفقیت	
۵	۲۰ (۶۶/۶۶٪)	۱۰ (۳۳/۳۳٪)	۳۰

در پاسخ به سؤال ۴ پژوهش و با توجه به نکات فوق و یافته‌های حاصل از پژوهش که در جدولهای ۶، ۷ و ۸ قابل مشاهده است، می‌توان گفت ابزارهای جستجو در دانشگاه فردوسی در مقایسه با مرکز منطقه‌ای قابلیت بسیار کمتری دارند.

پاسخ به فرضیه پژوهش

مجموعه مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با مجموعه مجله‌های موجود در پایگاه مجله‌های تمام متن مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری شیراز، پوشش کمتر و موجودی کمتری دارد.

برای بررسی شماره‌های موجود در دانشگاه فردوسی مشهد و مقایسه آن با شماره‌های مجله‌های موجود در پایگاه، ابتدا عنوانهای مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب در چهار حوزه موضوعی علوم، علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی، به صورت الفبایی سیاهه شد. سپس تعداد شماره‌های مجله در بین سالهای ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ محاسبه گردید. در مرحله بعد، تعداد شماره‌های دانشگاه فردوسی و تعداد

شماره‌های پایگاه منطقه‌ای در همین بازه زمانی بررسی و در نهایت، تعداد شماره‌های مجله‌های دانشگاه فردوسی و پایگاه مقایسه شد. در نتیجه، هر جا تعداد شماره‌های مجله‌های دانشگاه فردوسی از پایگاه منطقه‌ای بیشتر بود، میزان اختلاف در دانشگاه فردوسی بیشتر، و هر زمان که تعداد شماره‌های پایگاه از دانشگاه بیشتر بود، میزان اختلاف در دانشگاه فردوسی کمتر درج گردید.

جدول ۹. مقایسه تعداد شماره‌های مجله‌های علمی - پژوهشی دانشگاه فردوسی و پایگاه اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز در حوزه‌های علوم، علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی بین سالهای ۱۳۸۲ - ۱۳۸۶

حوزه موضوعی	تعداد شماره	تعداد شماره‌های دانشگاه فردوسی	تعداد شماره‌های موجود در پایگاه	فردوسی بیشتر	فردوسی کمتر
علوم	۲۰۳	۹۲	۱۷۱	۸	۸۷
علوم انسانی	۱۳۰۷	۸۵۶	۹۷۹	۲۱۸	۳۴۰
فنی و مهندسی	۳۱۱	۱۹۴	۲۴۹	۴۳	۹۸
کشاورزی	۵۶۹	۳۴۱	۴۹۶	۳۱	۱۸۶

با توجه به جدول ۹، فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه مجموعه مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با مجموعه مجله‌های موجود در پایگاه مجله‌های تمام متن مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز، از پوشش کمتر و موجودی کمتری برخوردار است، تأیید می‌شود.

یافته‌ها و نتایج پژوهش

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد:

- از پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری می‌توان به عنوان مکمل یا جایگزین برای مجله‌های چاپی فارسی ۱۳۸۶ - ۱۳۸۲ دانشگاه فردوسی مشهد استفاده کرد.

بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی ... / ۲۳۷

- دانشگاه فردوسی مشهد به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر، از مجموعه الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز بی‌نیاز نیست. چون مجله‌های علمی - پژوهشی از مهمترین منابع تحقیقاتی دانشجویان می‌باشند، انتظار می‌رود عنوانهای کاملی از مجله‌های علمی - پژوهشی هر حوزه در دانشگاه فردوسی موجود باشد. اما همان‌طور که یافته‌ها نشان داد، تعداد عنوانها در تمامی چهار حوزه، دارای نواقصی است، به طوری که از ۲۰۶ عنوان مجله‌های مصوب، تعداد عنوانهای موجود در دانشگاه فردوسی ۱۲۵ عنوان (۶۰/۶۷٪) می‌باشد.

مقایسه بین تعداد عنوانهای دانشگاه فردوسی و عنوانهای موجود در پایگاه در چهار حوزه موضوعی، مشخص ساخت که در هر چهار حوزه موضوعی، تعداد عنوانهای دانشگاه نسبت به تعداد عنوانهای پایگاه کمتر است. به عبارت دیگر، مجموعه مجله‌های پایگاه نسبت به مجموعه مجله‌های دانشگاه کامل‌تر است. در نتیجه، دلایل موجهی برای استفاده کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد از مجموعه پایگاه مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری شیراز وجود دارد.

- توانایی بازیابی ابزارهای جستجوی مقاله‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با ابزارهای الکترونیکی موجود در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم، بسیار ضعیف‌تر است.

- پایگاه مقاله‌های مرکز منطقه‌ای، نسبت به مجموعه مقاله‌های مجله‌های دانشگاه فردوسی مشهد، پوشش و موجودی بیشتری برخوردار است.

لازم است به این نکته مهم نیز توجه شود که سیاست مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی، تأخیر یک‌ساله برای وارد کردن اطلاعات مقاله‌های مجله‌ها به پایگاه است. همین امر، سودمندی پایگاه را به دسترس پذیری مقاله‌های سال جاری محدود

کرده است. این سیاست، نقش پایگاه را در جایگزین شدن یا عملکرد به عنوان مکمل برای مقاله‌های سال جاری، به صفر می‌رساند.

سیاست تأخیر یک‌ساله به دلیل منافع اقتصادی است که از نشر مجله برای ناشر حاصل می‌شود. هرگاه بتوان نشان داد که سود حاصل از این مسیر بسیار کمتر از سودی است که از روزآمدی پایگاه به جامعه و به دانشگاه می‌رسد، پیدا کردن راهی برای پاسخدهی به انگیزه اقتصادی به ناشران اهمیت می‌یابد. این مشکل می‌تواند برای مجله‌هایی که توسط دانشگاه‌ها و سازمانهایی که با هزینه دولت اداره می‌شوند، با سهولت بیشتری حل شود.

پیشنادهای اجرایی

✓ از آنجا که مقاله‌های موجود در مرکز منطقه‌ای با یک سال تأخیر در پایگاه وارد می‌شود، پیشنهاد می‌شود پایگاه مرکز منطقه‌ای درصدی از وجهی را که از فروش یا پذیرش اشتراک مراکز دریافت می‌کند، به ناشران اختصاص دهد، تا همزمان با انتشار مجله‌ها بتواند آنها را وارد سایت کند.

✓ با تهیه فهرستی جامع از مجله‌های علمی - پژوهشی و ارائه آنها به کتابخانه‌های دانشگاهی از جمله دانشگاه فردوسی، می‌توان به آنها در تکمیل مجموعه نشریه‌ها یاری داد.

✓ کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی می‌توانند با تهیه رونوشتی از فهرست مندرجات مجله‌های خود، کمبود ابزار جستجوی موضوعی را تا اندازه‌ای جبران کنند.

✓ کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی می‌توانند مجله‌های هسته فارسی خود را شناسایی و تهیه کنند و برای مجله‌های غیرهسته، از امکانات مرکز منطقه‌ای استفاده نمایند.

منابع

- تاج‌الدین، رؤیا (۱۳۷۹). «بررسی همپوشانی عناوین نشریات ادواری (سال ۱۹۹۶) حوزه کشاورزی در کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی استان تهران». کتابداری، ۹ (۳۴)، ۱۲۹-۱۳۸.
- خادیمان، مهدی (۱۳۸۰). «بررسی احتمال پذیری مجموعه ادواریهای چاپی از مجموعه ادواریهای الکترونیکی دسترس‌پذیر در دانشگاه فردوسی مشهد». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد.
- _____ (۱۳۸۰). «بررسی احتمال‌پذیری مجموعه ادواریهای چاپی از مجموعه ادواریهای الکترونیکی دسترس‌پذیر در دانشگاه فردوسی مشهد». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد.
- سودبخش، لیلا (۱۳۸۵). «کتابخانه منطقه‌ای: پیدایش، استانداردها، و خدمات». فصلنامه کتاب، ۱۸ (۶۹)، ۱۱۹-۱۳۰.
- شایگان‌نیا، زینب (۱۳۸۳). «بررسی میزان گزارش اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در استفاده از مجلات چاپی و الکترونیکی و عوامل مؤثر آن در سال تحصیلی ۸۳-۸۲» در ششمین همایش ملی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی با تکیه بر نظامهای نوین اطلاع‌رسانی و پژوهشهای پزشکی. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی اصفهان.
- شهبازی، مه‌ری (۱۳۸۳). «بررسی دیدگاه جامعه علمی در خصوص ایجاد مجلات الکترونیکی». آدرس الکترونیکی: www.Daneshpajooan.com

- شهرزادی، لیلا (۱۳۸۵). «بررسی هزینه - سودمندی مجموعه‌های نشریات الکترونیکی موجود در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال ۲۰۰۳». فصلنامه کتاب، ۱۷(۶۶)، ۱۴۰-۱۲۹.
- عبداللهی، ام‌البنین (۱۳۸۴). «بررسی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز به تفکیک گروهها درباره اهمیت و میزان استفاده از مجلات علمی موجود، تکمیل این مجلات و جایگزینی مجلات چاپی با شکل الکترونیکی آن». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- مهرداد، جعفر و سارا کلینی (۱۳۸۳). «پیاده‌سازی پایگاه نشریات الکترونیکی متن کامل فارسی در کتابخانه منطقه ای علوم و تکنولوژی شیراز». کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴(۲۸)، ۹۶-۸۳.
- مهرداد، جعفر و سارا نعمت‌اللهی (۱۳۸۵). «امکان‌سنجی ارائه خدمات اشاعه اطلاعات گزینشی به اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی از طریق پست الکترونیکی: ارائه الگوی مفهومی». کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹(۲)، ۱۱۸-۱۰۷.
- Blick, Gaworska(2006). "A comparison of online databases with a larg in-house information bulletin in the provision of current awareness". *Library collection Acquisitions & Technical Services*, 9(36), 335 – 346.
  - Kortelainen, Terttu(2004). "An analysis of the use of electronic journals and commercial journal article collections through the FinElib portal". *Information Research*, 9(2).[online]. Available at: <http://information.net/ir/9-2/paper168.html>
  - Liew, Chern L. (2000). "A study of graduate student end – users, use & Perception of electronic journals". *Online Information Review*, 24(4), 302 – 315.
  - Slaughter, Hattie Jeon. (2001). "Electronic journals & Scholarly, communicaton". [online]. Available at: http://ejust.stnford.edu/sla_0602.pdf
  - Woodward, H.(1997). "Electrononic journal in an academic library environment". *Serials*, 10(1), 53 – 57.